

комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 699 від 16.10.2024 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24#Text>

3. Доповідь для Уряду України щодо проведеного візиту ЄКПТ в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року URL: <https://rm.coe.int/1680b0e1f9>

4. Навчальний портал системи електронного обліку дій із затриманими особами «Custody Records». URL: <https://custodyrecords.com/>

Дудко Євгеній Вікторович,

докторант кафедри кримінального права і процесу Державного податкового університету, кандидат юридичних наук;

Бусел Андрій Олегович,

студент Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ І МІСЦЕ АДВОКАТА У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В УКРАЇНІ

Виходячи з проведеного аналізу різноманітних джерел (законодавчих актів, практики їх реалізації, теоретичних підходів, т. ін.), варто констатувати, що досі адвокати, не дивлячись на закріплення їх правового статусу у спеціальному законі, а також у чинному Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України, сприймаються у змісті кримінологічної діяльності як частково спеціалізовані (напівспеціалізовані) суб'єкти запобігання злочинам, у тому числі й того, яке здійснюється в ході кримінального провадження.

Як видається, з такими теоретико-прикладними підходами з означеного питання погодитись не можна – і ось чому:

а) по-перше, загальновизнаними в теорії права є положення про те, що у співвідношенні норм матеріального права (у даному випадку КК) та процесуального норм права (КПК) пріоритетними є норми першого [1, с. 160–181], а тому адвокати мають законодавчо визначене право займатись запобіжною діяльністю.

З цього випливає, що норми КПК мають у повній мірі відображати зміст норм КК, як базових, вихідних положень щодо матеріальних норм права, якими у даному випадку є норми останнього Кодексу, що створить належне правове підґрунтя для діяльності адвокатів у сфері запобігання та протидії злочинності в якості окремого суб'єкта.

Проте, у чинному КПК такий механізм взаємодії правових норм не дотриманий. Так, в ст. 1 КК одним із завдань кримінального законодавства України зазначено запобігання злочинам, а тому логічно було б у чинному КПК прописати процедуру його реалізації у

кримінальному провадженні, що стало б додатковою правовою гарантією діяльності адвоката в якості суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням.

У такому ж сенсі можна вести мову й про ст. 50 КК, у якій зазначено, що покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність, але в КПК процесуальні гарантії щодо реалізації цієї норми адвокатами відсутні або носять безсистемний та беззмістовний характер;

б) по-друге, в ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, що виступає додатковим аргументом на користь тези про те, що адвокати мають здійснювати запобіжну діяльність у сфері кримінально-правових відносин.

Саме тому, в статтях 1, 3 та ін. КК визначені гарантії забезпечення охорони зазначених цінностей (зокрема, в Особливій частині даного Кодексу).

Більш того, є спеціальний Закон України, що встановлює правові та інші механізми забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, проте у діючому КПК з приводу цього не сказано жодного слова (за винятком розділу II, де визначені заходи забезпечення кримінального провадження, але не, власне, безпеки учасників судочинства), хоча в ст. 2 цього Кодексу завдання по захисту особи, суспільства та держави закріплено. Тобто і в даному випадку порушений принцип системності права та нормотворчості [1, с. 214], а також допущені правові прогалини щодо діяльності адвоката в якості суб'єкта запобігання злочинам;

в) приведення норм вітчизняного законодавства до кращих міжнародних та, зокрема, європейських зразків (основу яких складають права людини і громадянина) не означає, що у нормативних актах не має звертатись увага на зміст принципу поступальності, який відображає логіку та динаміку розвитку окремих правових норм, інститутів, галузей та в цілому системи права, чого в чинному КПК теж не дотримано [1, с. 212–213], що теж можна віднести до колізійних норм, які стосуються діяльності адвоката у сфері запобігання і протидії злочинності.

Як у зв'язку з цим зауважила М. Патеї-Братасюк, незважаючи на великий інтерес до проблеми правової реформи в сучасній Україні з боку науковців, можна визнати, що глибинно ця проблема ще не осмислена [2, с. 381].

Аналогічний висновок зробив А. П. Закалюк, який стосується використання на практиці досягнень кримінологів. При цьому він обґрунтовано констатував, що це є наслідком відображення помітного дефіциту кримінологічних знань у керівників вищих органів управління та керівного складу фахівців правоохоронної системи України [3, с. 3–4], які не враховують потенційні можливості адвокатів

у запобіганні кримінальним правопорушенням, як особливого суб'єкта такої діяльності.

Таким чином, слід констатувати, що у КПК України належних правових механізмів для забезпечення кримінологічної діяльності адвокатів досі не створено.

Отже, без всебічного, повного та об'єктивного з'ясування змісту кримінологічної діяльності на всіх рівнях (доктринальному, нормативно-правовому, правозастосовному, т. ін.), її суті та практичної значущості, вкрай складно визначити роль і місце адвокатури у системі суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а тому це питання, особливо в умовах погіршення криміногенної обстановки та воєнного стану в Україні у сьогоденні, має стати предметом окремого комплексного наукового дослідження, враховуючи значні потенційні правові можливості захисників, як учасників кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права: підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.
2. Патей-Братасюк М. Антропоцентрична теорія права: навч. посіб. Київ: КНУВС, 2010. 396 с.
3. Закалок А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с.

Дудоров Олександр Олександрович,
професор кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, доктор юридичних
наук, професор

ТОРГІВЛЯ УДАВАНИМ ВПЛИВОМ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Одним із складників верховенства права є принцип правової визначеності, а для забезпечення останньої потрібна з-поміж іншого однаковість судової практики. В Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки [1], ухваленій «завдяки» російсько-українській війні, зазначається, що внаслідок реалізації цього документа слідча та судова практика притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, стане передбачуваною і сталою. На жаль, відповідна правозастосовна практика не є ні сталою, ні передбачуваною, і такий незадовільний стан речей залишається незмінним, попри зусилля розробників згаданого програмного (стратегічного) документа і тих інституцій, які його реалізують. Спробую проілюструвати цю